

**СИТУАЦІЯ КООПЕРАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ:
КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ТЕКСТОВИЙ АСПЕКТИ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО МАС-МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ)**

У статті розглядається ситуація кооперації у двох аспектах (комунікативному та текстовому) на матеріалі англomовного мас-медійного дискурсу. Визначаються основні особливості цієї ситуації, її учасники, умови виникнення та результати. Крім того, встановлюються особливості її текстової реалізації.

Ключові слова: комунікативна ситуація, кооперація, комунікативний аспект, текстовий аспект ситуації.

Лютянская Н. И. Ситуация кооперативного взаимодействия: коммуникативный и текстовый аспекты (на материале англоязычного масс-медийного дискурса). – Статья.

В статье изучается ситуация кооперации в двух аспектах (коммуникативном и текстовом) на материале англоязычного масс-медийного дискурса. Определяются основные особенности данной ситуации, ее участники, условия возникновения и результаты. Кроме того, устанавливаются особенности ее текстовой реализации.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, кооперация, коммуникативный аспект, текстовый аспект ситуации.

Lyutyanska N. I. Situation of cooperative interaction: communicative and textual aspects (on the material of the English media discourse). – Article.

The present paper deals with situation of cooperative interaction on the material of the English media discourse. The above mentioned situation is analysed in two aspects, communicative and textual ones. Main specifics of the mentioned situation are indicated. Participants, possible conditions and results are among them. Besides, peculiarities of its textual realization are defined.

Key words: communicative situation, cooperation, communicative aspect, textual aspect of situation.

Сучасний етап розвитку глобалізованого світу ставить перед його населенням нові завдання, серед яких налагодження співпраці для вирішення будь-яких проблем. Покращення відносин між представниками різних культур та етносів неможливе без постійного обміну досвідом та інформацією, що забезпечується завдяки процесу комунікації.

Власне комунікація як важливий чинник впливу на соціальні процеси є складним явищем. Вербальна комунікація відбувається як цілеспрямований процес створення, передавання та інтерпретації повідомлень засобами мови. Вона втілюється в комунікативному процесі, який має складний динамічний характер, є соціолінгвістичним комплексом, континуумом та безперервною взаємодією індивідів [14, с. 24].

Результатом процесу комунікативної діяльності є певна ситуація. Останню визначають як фрагмент об'єктивно існуючої реальності, частиною якої може бути й вербальна дія [14, 25].

Ситуація складається з подій, які у свою чергу включають в себе дії [1, 41], об'єднані просторово-часовими, каузальними та іншими зв'язками [6, 205; 16, 325], відображає певний стан речей [7, 23].

Комунікативна ситуація має діалогічну модель, складниками якої є комуніканти (тобто учасники), текст або повідомлення як знаковий посередник, інтеріорізоване буття та семіотичний універсум культури, у якій занурені адресат, адресант та текст [13, 144–156].

Кожен індивід членує світ по-своєму, узагальнюючи власний досвід, заснований на етнічних, соціальних та індивідуально-психологічних пара-

метрах, тому одна реальна ситуація може отримати різні мовленнєві номінації [11, 28]. Відповідно, за умов, коли учасники комунікації належать до різних лінгвокультур, говорять про ситуацію міжкультурної комунікації.

Розгляд явища ситуацій здійснюється в працях багатьох лінгвістів. При цьому досліджуються когнітивний (В.Г. Гак), комунікативний (Ф.С. Бацевич, Г.Б. Філімонова) та власне текстовий (О.В. Багумян, О.П. Воробйова, В.А. Кухаренко) аспекти ситуацій.

Метою цієї статті є розгляд ситуації кооперативної взаємодії в двох аспектах (комунікативному та текстовому) на матеріалі англomовного мас-медійного дискурсу. Важливим є визначення особливостей, характерних для відповідного типу ситуації в англomовних мас-медіа. Останні є одним із способів передачі інформації про події в житті представників певних етносів. Процес комунікації цих індивідів може мати різні результати, тобто закінчуватися досягненням спільної мети або виникненням певних протиріч. Це стає можливим завдяки розподіленню ролей та обов'язків під час міжособистісної, а в нашому випадку – міжетнічної взаємодії.

Кооперацією називають одну з форм організації міжособистісної взаємодії, для якої характерним є об'єднання зусиль учасників для досягнення спільної мети за одночасного розподілення функцій, ролей та обов'язків між ними [17]. Таким чином, ситуація кооперації відзначається спробою досягти спільної мети комунікантів завдяки докладанню відповідних зусиль.

Кооперація знаходить своє відображення й у вербальному оформленні інтенції комунікантів. Такий аспект потребує дослідження у світлі лінгві-

стичної прагматики. Наприклад, кооперація виступає однією з конвенцій спілкування. Конвенції, які є правилами спілкування, входять до комунікативного кодексу. Кооперація між людьми, які є учасниками діалогу, сприймається умовно [12, 237]. Таким чином, внесок кожного комуніканта відповідає спільно визначеній меті спілкування. Розглянемо такий приклад: *I am out of petrol. – The garage is round the corner.* Перший комунікант намагається дізнатися, де можна дістати бензин для свого автомобіля. Другий комунікант, відповідаючи йому, допомагає вирішити цю проблему.

Вербальне спілкування є кооперативним, якщо комуніканти дотримуються максимум кількості, якості, відношення та способу (у термінах Г.П. Грайса) [5]. Отже, інформація викладається в певній кількості. Вона є правдивою та відповідає темі спілкування. Крім того, інформація викладена зрозуміло та чітко. Вищенаведений діалог є прикладом того, що комуніканти під час міжособистісної взаємодії дотримуються перерахованих максимумів.

Комунікативний аспект ситуації включає сукупність факторів, що забезпечують спілкування. Серед них такі: ідеальні умови або увесь фон знань комунікативних партнерів, як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних. Наприклад, «*North Korea said Monday it is preparing to try two Americans who entered the country as tourists for carrying out what it says were hostile acts against it*» (18). Наведений приклад з американського видання повідомляє про затримання двох співвітчизників у Північній Кореї. Причини таких дій не мають чіткого формулювання, крім визнання своєї провини самими туристами: «*Investigations into Matthew Todd Miller and Jeffrey Edward Fowle concluded that suspicions about their hostile acts have been confirmed by evidence and their testimonies, Pyongyang's official Korean Central News Agency said in a short report*» (19). Комунікантами в цій ситуації є представники різних країн, а саме Сполучених Штатів Америки та Північної Кореї. Невдалий результат комунікації в такому випадку спричинений нестачею екстралінгвістичних знань комунікантів, а саме неприязним ставленням до представників першої із зазначених країн через зовнішню політику, що впроваджується її керівництвом.

Іншим фактором є наявність матеріальних умов, або власне фізичних обставин, необхідних для здійснення процесу спілкування [15, 39]. Такий аспект ситуації передбачає те, що під час зміни одного з параметрів модифікуються й всі інші її параметри. Наприклад, заголовок нижченаведеної статті повідомляє про взаємодію американських рятувальників та китайських моряків: «*US airmen parachute in to help Chinese sailors*» (20).

Перші з них надали допомогу постраждалим морякам, корабель яких затонув у Тихому океані: «*Airmen from the 563d Rescue Group parachuted into the water after the sailors were found floating*

in the Pacific Ocean in a raft on Friday. The request for help was picked up by an Air Force rescue center.

Two Chinese sailors died and six are believed to be missing after their boat sank in the Pacific Ocean, an official at Davis-Monthan Air Force Base said Sunday» (21).

Порятунок моряків був би неможливим без участі їхніх колег з іншої країни: «*Major Sarah Schwennesen said that a Venezuelan fishing boat reported finding 11 sailors floating in a raft Friday afternoon*» (22). У цьому випадку співпраця з рибалками з Венесуели стала вирішальною для процесу взаємодії між рятувальниками та постраждалими.

Ситуації міжкультурної комунікації вербалізуються за допомогою мовних засобів у вигляді текстів. Ситуація в такому втіленні відображає структуроване знання про фрагмент дійсності, що об'єктивується за допомогою окремих функціонально значущих фрагментів тексту [3, 19].

Особливістю текстової реалізації ситуації є те, що її опис є не дзеркальним відображенням фрагменту дійсності та автоматичною фіксацією, що сприймається, певними мовними засобами, а результатом його інтерпретації автором [8, 12; 9, 5]. Текст є суб'єктивним відображенням об'єктивного світу. Таким чином, читач сприймає викладену інформацію як модель ситуації, вербалізовану автором. У нашому випадку текст статті є вербалізованою моделлю ситуації міжособистісної взаємодії, що є результатом її власної інтерпретації автором, тобто кореспондентом. Наприклад, «*Police are trying to determine whether a firebombing at the Ramona Gardens housing project in Boyle Heights was racially motivated.*

The arson counter-terrorism unit of the Los Angeles Fire Department is investigating the blaze, which occurred about 12.30 a.m. Monday in the 1300 block of Crusado Lane. No one was hurt.

LAPD sources said the victims were both black and Latino and that race was being considered as a possible motive because of previous racial tensions there» (23).

Вищенаведений текст є вербалізованою моделлю ситуації міжетнічної взаємодії, оскільки в ньому зазначаються подробиці інтеракції місцевих жителів, що призвела до серйозних наслідків. Результати та передумови цієї взаємодії об'єктивуються у вигляді окремих фрагментів тексту.

Розглянемо детальніше комунікативну ситуацію кооперації на прикладі англомовних ЗМІ. Візьmemo приклад із британського видання *The Guardian*, що повідомляє про співробітництво у сфері правоохоронних органів. Комунікативний аспект складається із сукупності факторів, що забезпечують процес взаємодії. Комунікантами в цій ситуації є правоохоронці з різних країн, тобто вони представляють різні лінгвокультури. Крім того, комуніканти мають спільну мету – затримання та покарання злочинців. Текстовий рівень вербалі-

зації ситуації кооперації містить номінації учасників комунікації: «*Officers from City of London Police joined Spanish counterparts from the Policia Nacional in a series of raids in Barcelona, Madrid, Marbella and London in one of the biggest anti-fraud operations ever staged. There were further arrests in the US and Serbia*» (24). Це поліцейські двох країн: Великої Британії та Іспанії («*Officers from City of London Police та Spanish counterparts*»). Крім того, наведена ситуація містить результати цієї взаємодії – проведення операції із затримання злочинців та арешту підозрюваних осіб. Вони виражені відповідними часовими формами дієслова (*joined*) та словосполученнями (*a series of raids, the biggest anti-fraud operations та further arrests*).

Пряма мова одного з учасників комунікації підтверджує процес кооперації: «*Speaking near the site of one of the searches in Barcelona on Tuesday, City of London police Commander Steve Head, said: "What we've seen today is the culmination of a two-year investigation that has been worldwide in its nature. What we've seen is an unprecedented level of co-operation*» (25). При цьому словосполучення *an unprecedented level of co-operation* вербалізує досягнення згоди між учасниками процесу взаємодії.

Процес міжетнічної кооперації вербалізується й в іншому прикладі: «*two Oscar-winning British film-makers have recruited 60 Polish painters to work on their latest animation because they claim they could not find artists here with the right skills*» (26).

Згідно з ним британські кіновиробники працювали з польськими художниками над спільним проектом, тобто вони є учасниками комунікації. До того ж представники першої країни є досить відомими та впливовими (*two Oscar-winning British film-makers*). Далі зазначаються причини такої співпраці: «*Loving Vincent tells the story of Vincent van Gogh through moving images of his masterpieces. Hugh Welchman and David Parfitt, its producers, hoped to hire British artists to recreate more than 1,000 of the painter's works, but say they were unable to find sufficient homegrown talent*» (27). Прикметник із модальним значенням *unable* та словосполучення *sufficient homegrown talent* вербалізують нестачу талантів серед британських художників для виконання такого проекту. Звідси – виконання проекту шляхом досягнення спільних цілей.

Отже, ситуація кооперації в англійському мас-медійному дискурсі в комунікативному аспекті характеризується наявністю комунікантів, чії цілі досягаються шляхом докладання спільних зусиль. Крім того, ситуації кооперації між представниками різних етносів вербалізуються в текстовому вигляді. При цьому вони є інтерпретацією взаємодії певних етносів власне кореспондентами.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в розгляді ситуації кооперації в когнітивному аспекті. Крім того, важливим є вивчення когнітивних передумов досягнення спільних цілей комунікантами в процесі спілкування.

Література

1. Багумян О.В. Текстова ситуація «соціальний захист»: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі різностильових англійських текстів) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Багумян ; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2004. – 248 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : Видавничий центр «Академія», 2009 – 376 с.
3. Воробьева О.П. Текстовая номинация в ракурсе когнитивной лингвистики / О.П. Воробьева // Языковая категоризация (части речи, словообразование, теория номинации) : мат-лы Круглого стола, посвящ. юбилею Е.С. Кубряковой по тематике ее исследований (г. Москва, октябрь 1977 г.). – М. : ИЯ РАН, 1997. – С. 18–21.
4. Гак В.Г. Языковые преобразования / В.Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 768 с.
5. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 217–283.
6. Дикарева С.С. Когнитивное моделирование диалога: стереотипные сценарии и «борьба чувств» / С.С. Дикарева // Система і структура східнослов'янських мов (До 60-річчя наукової і педагогічної діяльності професора М.Я. Брицина) : зб. наук. пр. / відп. ред. В.І. Гончаров ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Знання України, 2004. – С. 202–209.
7. Дмитриева Л.Ф. Знаковая природа предложения и когнитивный аспект общения / Л.Ф. Дмитриева, М.В. Слепухина // Вестник МГЛУ. Серия «Филология». – 2002. – № 9. – С. 21–24.
8. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) / О.М. Кагановська. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.
9. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
10. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2001. – 656 с.
11. Переверзев К.А. Высказывание и ситуация: об онтологическом аспекте философии языка / К.А. Переверзев // Вопросы языкознания. – 1998. – № 5. – С. 24–52.
12. Радюк А.В. Кооперативные коммуникативные стратегии и тактики как средства гармонизации английского делового дискурса / А.В. Радюк // Вестник МГИМО-Университета. – 2013. – № 1(28). – С. 236–240.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
14. Семенов О.А. Основи теорії мовної комунікації : [навч. посіб.] / О.А. Семенов, В.Ю. Парашук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.

15. Филимонова Г.Б. Детерминированность высказывания коммуникативной ситуацией / Г.Б. Филимонова // Вестник МГЛУ. Серия «Филология». – 2002. – № 9. – С. 38–44.
16. Фомина А.Ю. Когнитивный механизм «включение» как основа конструирования события / А.Ю. Фомина // Международный конгресс по когнитивной лингвистике. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2006. – С. 325–327.
17. Кооперация // Психологический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=432>.

Джерела ілюстративного матеріалу

18. North Korea Preparing to try 2 American tourists // The Boston Globe. – 2014. – 30 June. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bostonglobe.com/news/world/2014/06/30/north-korea-preparing-try-american-tourists/zts5u9hvlcAtrJI1YufvoI/story.html>.
19. North Korea Preparing to try 2 American tourists // The Boston Globe. – 2014. – 30 June. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bostonglobe.com/news/world/2014/06/30/north-korea-preparing-try-american-tourists/zts5u9hvlcAtrJI1YufvoI/story.html>.
20. US airmen parachute in to help Chinese sailors // The Boston Globe. – 2014. – 4 May. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bostonglobe.com/news/nation/2014/05/04/team-aids-injured-chinese-sailors-pacific/cfhKEFEehOGfExib0FuadN/story.html>.
21. US airmen parachute in to help Chinese sailors // The Boston Globe. – 2014. – 4 May. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bostonglobe.com/news/nation/2014/05/04/team-aids-injured-chinese-sailors-pacific/cfhKEFEehOGfExib0FuadN/story.html>.
22. US airmen parachute in to help Chinese sailors // The Boston Globe. – 2014. – 4 May. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bostonglobe.com/news/nation/2014/05/04/team-aids-injured-chinese-sailors-pacific/cfhKEFEehOGfExib0FuadN/story.html>.
23. Firebombing at L.A. housing project may be racially motivated // The Los Angeles Times. – 2014. – 14 May. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://touch.latimes.com/#section/-1/article/p2p-80198839/?related=true>.
24. UK-Spain police swoop on shares fraud leads to 110 arrests // The Guardian. – 2014. – 28 February. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/feb/28/swoop-on-boiler-room-110-arrests>.
25. UK-Spain police swoop on shares fraud leads to 110 arrests // The Guardian. – 2014. – 28 February. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/feb/28/swoop-on-boiler-room-110-arrests>.
26. Polish painters called in to get UK Van Gogh film job done // The Guardian. – 2014. – 18 March. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/film/2014/mar/18/uk-van-gogh-film-polish-artists>.
27. Polish painters called in to get UK Van Gogh film job done // The Guardian. – 2014. – 18 March. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/film/2014/mar/18/uk-van-gogh-film-polish-artists>.